

SAPNIS

Refleksijas drāmas veidā.

Kāpēc jūs, dievi, starp miljoniem
dalījāt cilvēka dabu?
Radiet tik vienu, bet radiet to cēlu
un labu! P. J.

Personas:

R o z a.

S a p n i s, viņas dēls.

L ī l i j a (parādās kā puķe un kā sieviete).

S u l a i n i s.

U b a g i. U b a d z e s. N a b a d z ī g i p u i s ē n i un meitenes.

S k a t u v e:

Grezna istaba, bāli-sarkanām tapētēm un augstiem, gotiskiem logiem. Istabas dibenā augsta guļu vieta, pie kuŗas trīs pakāpieni, apklāti dārgu grīdsegu. Uz guļu vietas guļ pussēdu S a p n i s, bāls, slimīgi smaidošiem vaibstiem. Viņa kreklis un palags, kuŗu jauneklis apsegts, mirdz šķīstā sniega baltumā. Līdzās gultai, pie sienas, piekārtā kokle un savītis vainags. Istabā trūkst citu priekšmetu, caur ko viņā valda īpaša svēt-svinība. Divas durvis. Aiz logiem, kuŗi vaļā, redzami jauni, zaļokšņi lapu koki, kuŗu lapas lēni šalc. Saule vietvietām spīd caur kokiem istabā. Cieši aiz viena no logiem redz L ī l i j u kā puķi.

S a p n i s

(pusnomodā, klusu balsi). Bezdarbis! Maldinātājs! Vai dusu, vai nomodā: viens un tas pats! Esmu sapnis, mūžam sapnis un neatminos, ka būtu citāds bijis! Nu esmu nomodā, bet mans spēks vēl dus... dus sirdī... Vēl nav laika to modināt... Ja viņu modināšu, tad pasaule mani sitīs krustā. No sāpēm nebīstos. Bet kāpēc veltīgi ciest? Nav vēl īstais laiks: Vēl Līlija zied kā puķe. Kad kļūs brīva un nāks, man roku sniegs, tad celšos augšām...

(Līdzās dzird viesu jautras sarunas, glāžu šķindināšanu, augstas laimes tiek uzsauktas. Mūzika, kuŗa drīz apklust.)

Tā viņi cits citu māna un sauc to par patiesību. Bet ai, kā viss un visi melo! Laiks, telpas, nopietnība, jautrie gari! Tie smejas par sapni! Es esmu vājš, tikko vēl varu pacelt kokli un dziedāt klusā naktī bēdu dziesmu... Bet reiz es kļūšu stiprs, kad atmodīsies Līlija, dzirdot manu dziesmu...

R o z a

(ienāk. Roza ir slaiķi auguse, miesās pilnīga, cēla dāma, gaišiem matiem, rožaini baltā uzvalkā, sārziem, pilniem vaigiem. Sākumā tai laimīgi smaidoša seja, bet dēla guļu vietai tuvojoties, tai seja top skumji rūpīga. Viņa no metas ceļos uz pakāpenēm, līdzās dēla guļu vietai). Kā jūties? Vai sāpes nemazinās? (Līdzcietīgi satver dēla roku.) Vai tevi netraucē šis dzīru troksnis?

S a p n i s

(nopūšas). Tu zini, mīlā māte, ka es sapņoju. Un manas sāpes, tās ir mūžīgas. Remdeni tās kvēlo manās krūtīs... Bet šī lēnā ciešana ir mana laime. Caur to es atturos no jūsu patiesības. Nav riebīgākas lietas, kā jūsu patiesība... Tev šodien dzīras... atkal dzīras?...

R o z a.

Cik laimīga es būtu, mīlais dēls, ja arī tu varētu ņemt

pie dzīrām dalību. Vai zini, kam par godu mēs šo dienu svinam?

S a p n i s.

Nē, tā nezinu...

R o z a.

Tev... tev šodien šūpla svētki.

S a p n i s.

Man, sapnim, man? Nē, māte, pirms tu biji, biju es...
Es esmu pirmais gars...

R o z a.

Bet es tevi dzemdēju...

S a p n i s.

Es gribēju tapt cilvēks... Tas cēlākais es biju garu valstī. Es mirdzēju spožāki par sauli. Tad radās brīnišķīgas domas manī: lai viss un visi būtu manim līdzīgi. Bet mana gaisma tumšajās pasaules telpās bija nieciņš. Es sadalīju viņu zvaigznēs un izsviedu par dāvanu tiem, kas dziļā tumsā maldījās. Bet pats es atlidoju šurp, pie jums. Un te es esmu nepazīts un nespēcīgs, kam pasaule vairs negrib atdot tā, ko es tai devu. Es devu viņai mīlestību. To viņa aprija ar savu pūķa rīkli. Un nu es esmu sapnis, nelaimīgs sapnis...

R o z a.

Ai, dēls, cik nelaimīgu tu mani padari! Kaut vesels būtu, tad labklājība tiešām vārda pilnā ziņā šo namu padarītu par laimes mitekli..

S a p n i s

(izdēdējušām rokām aptver mātes kaklu). Tas ir mans lāsts, ka man ir jāmīlē. Varbūt es būtu jau sen sasniedzis savu mērķi: pasaules vienību un vispārīgu laimi. Bet vēl es nespēju ienīdēt. Šī mana slimība ir pārejas laikmets. Es nodrebu, kad domāju par savu nākotni.

Tur atkal spēks pret spēku cīņā dosies. Un mīlestība izzudīs kā dūmi. Tomēr, tomēr savu svēto mīlestību es turu augstāku par visu. Bet tā paliek tik sapnis.

R o z a

(bēdīgi). Tad tu nespēji pamosties? Dēls, saņemies taču un topi cilvēks, kā citi! Tad tu iepriecināsi mani, tavu māti!

S a p n i s.

Ej, dzemdē citu dēlu, un mani aizmirsti, jo tu manis nesapotī, tu rūgtā patiesība.

R o z a

(šņukst). Ak, augstais Dievs! mans dēls ir ārprātīgs!

S a p n i s.

Jā, mammiņ! Par ārprātīgu sauc sapnis patiesību un patiesība sapni. Vārds dara sāpes un sāpes vārdu.

R o z a.

Ko tu runā, es nesaprotu...

S a p n i s.

Es saku: viens otru kristī, bet abi paliek pagāni...

R o z a.

(smaida). Tad pasmejies jele, tu runā tik jocīgi...

S a p n i s.

Kad es smiešos, tad kalni saplīsīs un uguns liesmas aprīs zemes lodi... Jā, tu mani uzlūko kā ārprātīgu... Bet māte, māte, kāpēc tu dzemdēji mani, tādu krop-līti? Mana ideja ir augsta un svēta, bet tā paliek sapnis, mūžam sapnis.

R o z a.

Es dzemdēju tevi veselu, bet tu izkriti iz šūpuļa un sadauzījies. No tā laika tu tāds esi...

S a p n i s.

Un kāpēc tu devi manim vārdu: Sapnis!

R o z a.

Tu biji man kā mīkla. Es nevarēju ticēt, ka tu esi mans bērns, tik savāds, gluži kā sapnis. Un tad es tevim devu vārdu Sapnis.

S a p n i s.

Un tā tad neviens īsti nezina, kas es esmu! Pus' cilvēks, pus' gars! Es esmu jūsu patiesībai pretīgs, bet esmu. Un reiz man vajag dabūt pār jums virsroku.

R o z a.

Tu esi slim, vai tu tā neapzinies, dēls?

S a p n i s.

Ak, jā! jau sen. Bet kā tas bija ar to šūpuli? Es izkritu un sadauzīju sev galvu?

R o z a.

Jā. Tur aukle vainīga.

S a p n i s.

Un tu?

R o z a

(bailīgi). Es taču nevarēju...

S a p n i s.

Es negribu tevim neko pārmest. Tam tā vajadzēja būt. Iz sadauzīta egoisma cēlās mīlestība. Tas mani glāba... ka es izkritu iz šūpuļa, kurš bija pildīts zīžu spilveniem, tas mani padarīja laimīgu.

R o z a.

Tu tiešām jūties laimīgs?

S a p n i s.

Tavs laimes jēdziens ir manējam svešs. Tu esi pasaule, es esmu atturības gars.

R o z a.

Varbūt tu Karlsbadē izveseļotos. Dakters Sparons teica, ka ūdens darot brīnumus.

S a p n i s

(pasmaida). Lai viņš ārstē savus dūru un muskuļu audzinātājus. Es to negribu. Mana bērnišķīgā dvēsele nedrīkst dzīvot stipra vīra miesās. Kur tad es aiz kauna dētos, ja manim sāktu dūres piebriest un bārzda manim kupla saaugtu, kā tur tiem... taviem viesiem...

R o z a.

Ak, gandrīz piemīrsu. Man ir jāiet pie saviem viesiem. Vai tu kā nevēlies?

S a p n i s

(čukstošā balsī). Daudz, daudz! bet tas ir sapnis. Manu vēlējumus jūs nespējat izpildīt.

R o z a.

Ko tad tu vēlies?

S a p n i s.

Īstenību. Mīlestību. Draudzību. Satiku. Labvēlību un citas jaukas lietas.

R o z a

(paceļas, paskatās uz logu). To mēs, cilvēki, nespējam... Tikai puķes... jā, puķes tā zied...

S a p n i s.

Tad es negribu būt cilvēks, bet palikšu sapnis, līdz kamēr cilvēce modīsies. Tad es tapšu stiprs, tapšu cilvēks...

R o z a.

Kad tad viņa modīsies?

S a p n i s.

Drīz... Ej, sūti tos, kas paēduši uz mājām. Un sa-
sauc sērdieņus un bāreņus pie sevis un pasniedz tiem,
ko Dievs tevim devis.

R o z a.

Viņi savām dubļainām kājām piemīdīs manu parketu.

S a p n i s.

Lai viņi nāk pie manis, es tiem izdalīšu savu manto-
jumu. Liec sulainim ienest manu naudas kasti.

R o z a.

Ar simts rubļiem pietiks. Ubagi zin, ka tevīm šodien
šūpuļa svētki. Tie ārā gaida.

S a p n i s.

Lai mācītājs tos ved pie manis!

R o z a.

Viņš domā, ka tu esot nedziedinājami slim.

S a p n i s.

Jā, es viņam teicu, kas tam nepatīk. Bet naudu man
iesūti, mammiņ! Es gribu savā dzimšanas dienā ap-
dāvināt nabagus.

R o z a.

Nu labi, dēls... Uz redzēšanos! (Iziet.)

S a p n i s

(raugās uz logu). Mana liliņa! Cik šķīsta tu esi. Kaut
arī es varētu kļūt puķe un atstāt šīs cilvēka riebiņas
miesas. (Saulē pa tam norietējuse. Vakara krēsla.) Es esmu
glēvulis! Sapņotājs! un pats savs sapnis! Bet man

to nevar ņemt ļaunā: es esmu sadauzījies un satricinājis smadzenes, tāpēc ka mana māte manis neuzraudzīja un man bija jākāpj iz šūpuļa, jo es gribēju baudīt savas mātes krūti...

Līlija

(sievietes veidā, pieliec galvu pie loga). Man tevis žēl, nabaga jaunekli...

Sapnis

(aiz prieka). Līlija! tu runā?...

Līlija.

Jā, es! man tevis žēl...

Sapnis.

Lūk, visi prot mani nožēlot, bet es nožēloju visus.

Līlija.

Kas tie ir visi?

Sapnis.

Tu, es, koki, kustoņi un cilvēki.

Līlija.

Tev prieka nav?

Sapnis.

Es jau ilgi ciešu. Bet kad es nogremdējos savās idejās, tad jūtos laimīgs.

Līlija.

Es nezinu, kas ir mīlestība. Bet kad saule spīd, tad man ir patīkami silti. Un viņas pēc es uzziedēju. Pripriekšu es ziedēju nabadzīgu ļaužu dārzā. Bet tava mātes kundze mani nopirka priekš tevis. Un nu es ziedu pie tava loga, tev acīm par patiku.

Sapnis.

Es mīlu līlijas.

Līlija.

Es esmu aukstām asinīm. Jauns, skaists kungs, kas šodien pie jūsu mātes viesībās, arī teica, ka līlijām esot aukstas asinis. Tās esot bez jūtām.

Sapnis.

Bet es tevi tomēr mīlu. Rozes ir par daudz kaislīgas un grēcīgas.

Līlija.

No visas sirds es tevīm pateicos, mans mīļākais, klausies! (klusā balsī) Es drīz atstāšu šo veidu un tapšu cilvēks. Dievs nolēmis, lai es topu par jaunavu.

Sapnis.

Tad tu būsi mana līgava. Es jau sen slāpstu pēc tīras sievietes dvēseles. Nav še, pasaulē, priekš manis nevienas. Visas grib tikai baudīt...

Līlija.

Drīz būšu tava... Jau rudeņa vēsmas pūš. Es iznīkšu...

Sapnis.

Bet labāk netopi par cilvēku. Te, mums, viņu ir jau par daudz.

Līlija

(pasmējas). Tu, savādais jaunekli! Tad tu manis negribi?

Sapnis.

Labāk tapsim mēs abi par īstiem putekļiem...

Līlija.

Vai cilvēks ir tik nevērtīgs?

Sapnis.

Par īstu cilvēku nevar nekas un neviens tapt.

Līlija.

Vai tad tu neesi cilvēks?

S a p n i s.

Nē, es esmu slimnieks. Man ir satricinātas smadzenes. Es izkritu, maziņš būdams, iz šūpuļa... Bet tas vien es neesmu. Es dzīvoju jau no mūžības. Visur es esmu bijis un visur manī modās pašapziņa, ka esmu tikai sapnis...

L ī l i j a.

Tikai sapnis... arī man tā izlikās.

S a p n i s.

Kuš! Sulainis nāk ar naudu. Tie, kuŗi te saucas par cilvēkiem, nevar iztikt bez naudas.

L ī l i j a.

Mēs, puķes, gan dzīvojam gluži bešā...

S a p n i s.

Jūs esat mulķītes. Bet varenie cilvēki, tie bez naudas ir nožēlojami radījumi. Bet debesīs viņi netiks neviens pats! Arī tie ne, kuŗiem ir nauda! (Sulainis ienes mantu kastī un paklanās pret Sapni.) Noliec to te, man līdzās. Un saki tiem, kas gaida uz dāvanām, lai ienāk!

S u l a i n i s.

Kā pavēliet, cienīgs kungs! (Iziet.)

S a p n i s.

Līlija!

L ī l i j a.

Jā, es dzirdu...

S a p n i s.

Es esmu dažāds bijis. Dažādas mātes ir mani dzemdējušas. Un es atradu, ka visas pasaules kaktos mīt mūžīgs ļaunums.

L ī l i j a.

Tad bēgsim projām iz pasaules!

S a p n i s.

Nav iespējams. Es esmu pasaules galvenais akcionārs. Es palīdzēju viņu dibināt.

L ī l i j a.

Tā tad mūžīga vājība?

S a p n i s.

Kā sapnī: drīz spēcīgs, drīz vājš! Drīz būšu spēcīgs! Bet atkal...

N a b a g i

(aiz durvīm dzied).

Mūsu glābējs, mūsu draugs!
Dod mums maizi, pavaldziņu;
Mūsu dārgais acu raugs!
Pieņem vārgo nabadziņu!...

S a p n i s.

Ai!

N a b a g i

(ienāk). Labvakar, cienīgs kungs!

S a p n i s.

Tik nerunājat par daudz! Še jums nauda! (Sviež saujām naudu uz grīdas.)

N a b a g i

(cits caur citu). Paldies, paldies! Lai Dievs liek jums vēl daudz gadus piedzīvot!

S a p n i s.

Ak Dievs! jūs mūžam sapņosiet!

L ī l i j a

(raudādama). Mūžīgi...

(Priekšgars aizsedz skatuvi.)